

ØST FOR PARADIS PRÆSENTERER:

GROTTEN

en film af Michelangelo Frammartino

PREMIERE: 28. april 2022

PRESSEVISNING: 20. april 2022 kl. 9.30, Grand Teatret, København

FIND MATERIALE:

Pressebilleder:

<http://distribution.paradisbio.dk/film.asp?id=340>

Trailer og EPK klip:

<https://paradis.digitalepk.dk>

Brugernavn: presse - password: film

Øst for Paradis Filmimport
Presseansvarlig: Ditte Daugbjerg Christensen
Mail: ddc@paradisbio.dk / Tlf. 86116444

SYNOPSIS//

Under det økonomiske boom i 1960'erne blev Europas højeste bygning bygget i det opblomstrende nordlige Italien. I den anden ende af landet udforsker unge speleologer Europas dybeste grotte i det uberørte opland i Calabrien. For første gang nogensinde når man ned på bunden af Bifurto grotten, 700 meter under Jordens overflade.

De indtrængendes foretagende foregår ubemærket af landsbyboerne i området, men ikke af den gamle hyrde på Pollino højdedraget, hvis isolerede liv begynder at flettes sammen med den indtrængende gruppes færd (*eller rejse ned i Jordens indre).

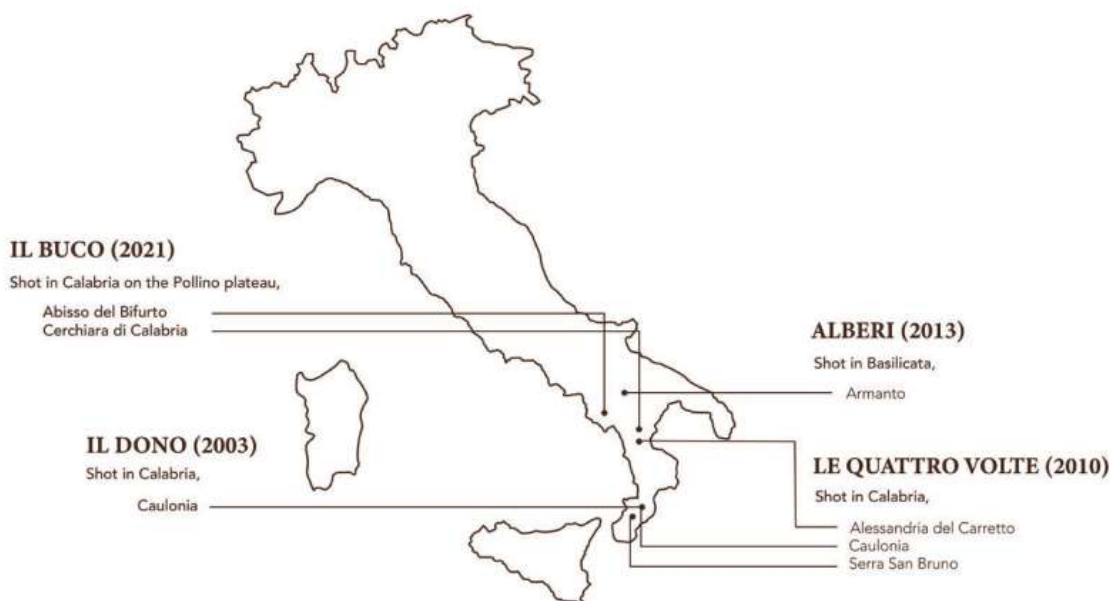
GROTTEN er et næsten ordløst, organisk smukt værk der berører 'det mystiske'. GROTTEN skildrer en rejse gennem ukendte dybder i livet og naturen og den er parallel med to store rejser til det indre.

Filmen havde verdenspremiere på Filmfestivalen i Venedig i 2021, hvor den var nomineret i hele fire kategorier, bl.a. til hovedkonkurrencen om Guldløven, og den vandt tre priser; Special Jury-prisen, FEDIC-Award for Bedste Film samt en pris for Bedste Filmfotograf. Anmelderne har givet GROTTEN mange rosende ord med på vejen om denne poetiske, nærmeste hypnotiske film der er skudt i det smukke Pollino.

HISTORISK TIDSLINJE//

- 1956-1958 Konstruktionen af arkitekten Gio Pontis Pirelli-skyskraber i Milano påbegyndes. Tårnet laves på bestilling fra dækgiganten Pirellis præsident, Alberto Pirelli.
- 1958-1963 Højdepunktet i den italienske økonomiske mirakel-periode.
- 1958 Fejring af at tagkonstruktionen for det 127 meter høje Pirelli tårn er påbegyndt.
- 1959 LUNA programmets begyndelse, hvor en række robotstyrede rumfartsmissioner blev sendt til månen af Sovjetunionen.
4. april 1960 Pirelli tårnet er færdigbygget. Tårnet bliver et symbol for Milano, men også på Italiens økonomiske genopbygning efter Anden Verdenskrigs ødelæggelser.
12. april 1960 Yuri Alekseyevich Gagarin, en sovjetisk pilot og kosmonaut, bliver det første menneske til at rejse ud i rummet, og han opnår en betydningsfuld milepæl i rumkapløbet, da hans rumkapsel, Vostok 1, gennemfører sit kredsløb om Jorden.
10. juli 1960 Walter Bonatti (den mest berømte italienske bjergbestiger nogensinde) forsøger at bestige Mont Blanc (Europas tag) via Pilone Centrale del Frêneyruten, som senere bliver kendt som den "klassiske" rute.
5. august 1961 Giulio Gècchele, Marziano Di Maio, Giuseppe De Matteis, Ginni Braidà, Carla Lanza, Dario Soderò og de andre unge medlemmer af Piemonte Speleologiske Forening (GSP) fra Torino ankommer til det uudforskede opland ved Pollino i Calabrien og de opdager Bifurto grotten.

DIRECTOR'S STATEMENT//

Da jeg var i gang med optagelserne til LE QUATTRO VOLTE i Alessandria del Carretto hjalp byens borgmester, Antonio La Rocca (Nino), der selv er speleolog, mig med at finde locations. Han fortalte mig ofte hvor vidunderligt Pollino-området er. Han synes jeg fokuserede for meget på den træagtige kult dengang, og han ville have mig til at bruge i det mindste én hel dag til at udforske Pollino-området.

Pollino er et bjergmassiv, et vidtstrakt og fascinerende område i de sydlige Appenniner på grænsen mellem Basilicata- og Calabrien-regionen. Der er bjergkløfter og dybe render hvor floder passerer igennem. Områdets natur og dyreliv er ekstraordinært og der er både kongeørne, musvåger og ulve. Som første led i at overbevise mig om Pollinos skønhed, så tog Nino mig med til Bifurto-grottens indgang. For sådan en som mig, der ikke er speleolog, så forekom det blot som et hul i jorden. Det befandt sig midt i et ganske almindelig krat for middelhavsområder, og jeg fandt det ikke særlig fascinerende. Jeg kan huske at jeg kiggede tvivlende på ham. Nino begyndte at forklare mig hvordan han havde opdaget det. Hvordan han havde brugt årevis af sit liv på at kortlægge grotten ved hjælp af oldgamle systemer med højreb og et inklinometer. Hvordan han var gået ind i grotten hundredvis af gange for at foretage den perfekte undersøgelse af den. Hvordan han havde sovet i grotten og indtaget sine måltider dernede. Han havde efterladt en del af sin ungdom dernede. Selvfølgelig havde dette sted en helt særlig betydning for ham. Jeg begyndte at forstå ham. Nino smed en sten ned i hullet ved grottens indgang og der gik 3-4 sekunder før stenen stødte på noget. Det følte som om stenen var ude af sync. Det var netop da jeg virkelig forstod det. Det var i 2007.

I 2016 organiserede Nino en udforskelsestur, der skulle forsøge at fjerne blokeringen ved grottens 'mund', som jeg tidligere bare havde tænkt på som et hul i jorden. Jeg tilbragte et par uger sammen med gruppen af speleologer, der var i gang med gravearbejdet og jeg stillede mig selv mange spørgsmål undervejs. Jeg

mødte fx den 82-årige Giulio Gècchele, der ledede den første ekspedition i 1961. Han inspirerede mig meget.

Mens den globale økonomis boom stadig var i fuld sving i Italien i 1961 dedikerede Giulio Gècchele og hans unge Speleologiske Gruppe fra Piemonte sig til en ekspedition, der var uden økonomisk gevinst. Modsat den daværende trend, hvor kursen mod nye højder synes ustoppelig, begyndte den speleologiske ekspedition, hvor den unge gruppe speleologer kravlede ned i en fordybning, et hul, en revne i Jorden, og de nåede ned på en dybde omkring 700 meter under jorden. I den nederste del af den italienske halvø opdagede de den næstdybste grotte i verden, Bifurto Grotten. Denne rekord var ukendt af speleologerne selv.

I de samme måneder det år blev det svimlende eksempel på arkitektur, den monumentale Pirelli skyskraber færdigbygget. Nyhederne om skyskraberen fyldte alt i nyhederne og fik stor mediedækning – hurtigt blev den et skinnende eksempel på at Italien som de første havde nået det højeste vertikale mål. Speleologernes opdagelse blev ikke offentliggjort og forblev lige så obskur som den mørke underverden hvor den havde fundet sted.

Men var vores unge vidunderlige opdagelsesrejsende også et produkt af deres tid? Endte deres bedrift, mod deres vilje, ud med at blive en form for kolonisering – intet andet end en udløber af det økonomiske boom og hele den tilhørende positive ånd, som de forsøgte at flygte fra? Ved at bevæge sig ned i en endnu arkaisk verden med hjælp fra videnskaben og fornuftens værktøjer, mens de anoterede og portrætterede et mytisk sted gennem livagtige noter og omhyggelige opdagelsesrejsende, endte de da blot ud med at danne et omrids, at afsløre og oversætte den ukendte underjordiske verden i overensstemmelse med de kendte parametre og numeriske målinger fra verdenen ovenfor? Hvis det var tilfældet, så ender deres handling, som var revolutionerende for den tid, ud med at kunne tolkes som et overfald. Pludselig blev det sidste formløse, primitive og oprindelige punkt for modstand, som aldrig før havde set menneskeheden,

invaderet. Dets mål og dimensioner som var forblevet intakt og fri af inddelinger, blev nu optegnet og afkodet. Hvad der indtil da havde været intet andet end genstand for tro, myter og mysterier, ville nu blive navngivet og defineret. Det stoppede med at eksistere udenfor virkeligheden og det blev til 'grotten'.

Endte disse unge speleologer, der prøvede at modstå den antropologiske forandring der dengang spredte sig hurtigt på tværs af Europa, i virkeligheden ud med uvidende at begå en form for kolonisering på et sted, der var en slags ikke-virkelighed? Underordnede de sig deres kompassers retning fra lyset af deres lamper, til blikket fra deres øjne, til målene fra deres målebånd? Var deres lys, der trodsede mørket og annullerede eventyrets magi, et symbol på lyset fra det økonomiske nord, på viden og fornuft, der tæmmede bjergets mysterium?

GROTTE er en film, der er skabt til at blive set i biografen, i mørket sammen med andre biografgængere, hvor filmen fordyber publikum i den samme substans som speleologerne.

Indenfor speleologien ser man ikke andre speleologer. Mørket gør at måden man bevæger sig på i det underjordiske rum, sker i overensstemmelse med ens behov og uden forfængelighed. Speleologi er ikke en sport – i sport, selv under øjeblikke af ekstrem udmattelse, bliver man altid overvåget af offentligheden, fans og kameraer. Udforskning af huler og grotter foregår i mørke, under jorden, i mudder. Speleologers påklædning minder mere om gadefejere end om atleteres.

Det var en udfordring at finde castet til filmen fordi ideen om at blive set og at medvirke i en film ikke var attraktiv for dem. De ønskede at forblive i mørket, under jorden. Jeg kunne godt lide ideen om at arbejde med mennesker, der ikke ønskede at lave en film, og ikke ønskede at blive set.

Når man beskæftiger sig med huleforskning, er der nærmest en hang til nederlag forstået på den måde at der ikke findes en triumf eller mål man kan opnå. Der er ikke nogen bjergtop at nå ligesom ved

bjergbestigning, hvor du vinder når du lykkes med at nå toppen. Når man er nede i en hule ved man ikke hvor man skal hen. Der er ikke noget fast punkt som man skal nå. Når udforskningen slutter er det et lille nederlag. Det endelige ankomststed er som regel et grimt sted, et smalt, beskidt, mudret sted. Der er altid en form for melankoli forbundet med det sted.

Dette ønske om at forsvinde, frem for at blive set var meget interessant set fra et filmkunstperspektiv. Den første gang jeg oplevede huleforskning med Nino blev jeg interesseret i udforskningen af mørket – der hvor det mest fundamentale filmiske element mangler, nemlig lyset.

Moderne speleologi begyndte, da den første speleologiske gruppe blev etableret i Frankrig i 1895 – et symbolsk år for filmskabere, da det var her filmen blev født. Jeg oplever en stærk forbindelse mellem mørke og film – disse stråler af lys ud i mørket.

En betydningsfuld fransk geolog, François Ellenberger, en mand af jorden og vulkaner, huler og jordens indre, befinder sig i en koncentrationslejr. I modsætning til de andre fanger – berømte tænkere og filosoffer, som kan forsætte deres tankevirkosomhed, så er Ellenberger ikke i stand til at udføre hans profession længere. Han begynder et meget mærkeligt eksperiment, hvor han studerer sin egen hukommelse og drømme, ens eget indvendighed og mysterium, ved hjælp af geologiske metoder.

Når vi taler om et landskabs sjæl, et bjergs ubevidsthed og hulernes åndedræt, så menneskeliggør vi territorier – men sagt af os, så lyder det som en amatørfilosofs ambitioner. Det fem år lange undersøgelsesarbejde af den anerkendte videnskabsmand Ellenberger, hvor han satte spørgsmålstejn ved lighederne mellem en planets indre og et menneskes indre, opfordrede mig til at afprøve denne sidestilling på den gamle hyrde og Bifurto grotten.

Gradvis opdagede jeg et stærkt forhold mellem speleologer og hyrder – både i Pollino-området, men også i de maritime Alper og i Piemonte. Hyrderne er dem der kender landskabet og de bjergrige territorier bedst. Det er dem, der bliver stillet spørgsmål af de opdagelsesrejsende for at de kan forstå hvordan området er blevet til. De kender til alle hulrum. De kender huller og huler – som ofte er farlige områder for dem – på nær de horisontale af slagsen, for her kan de opbevare deres kreaturer. Historisk set er huler altid blev forbundet med tro og traditioner associeret med frygt.

Hyrder er også dem der dørber et område, dem der giver navne til tinder og steder der bliver brugt til overgange. Der eksisterer et stærkt oldgammelt bånd, som jeg er stødt på igen og igen siden jeg begyndte at beskæftige mig med huleforskning. Selv i film optaget af Piemontes speleologiske gruppe, i filmene fra 50erne og de tidlige 60ere, dér optræder hyrderne med deres dyr. Det er en konstant.

SAMTALE MED INSTRUKTØR MICHELANGELO FRAMMARTINO & FOTOGRAF RENATO BERTA//

Michelangelo Frammartino = MF

Renato Berta = RB

MF: Første gang jeg tog kontakt til dig var da jeg søgte gode råd i 2018. Det virkede meget interessant at have et blik som dit, et blik som skabte nogle af de vigtigste billeder fra det 20. århundrede, til at kæmpe med udfordringen om denne grottes ultimative mørke. Jeg må indrømme at jeg aldrig troede du ville være med til at lave en film som denne.

RB: Der var en hel række af grunde til hvorfor jeg sagde ja: at tage til en lille by i Calabrien som jeg ikke kendte – hvad mere kan man ønske sig i livet? Men vigtigst af alt, så havde jeg aldrig før haft mulighed for at filme i komplet mørke, hvor kameraets skærm ikke længere blot var en simpel firkant.

MF: Det der bekymrede os mest, var hvordan du ville navigere i grotten. Du var nemlig aldrig selv dernede!

RB: Jeg havde aldrig gjort noget som dette før. Jeg har før filmet fra en kran eller i et tårn i kulden. Der ville jeg blive i timevis, mens instruktøren var nede på jorden. Der var altid en distance, men det var ikke tilfældet med denne film. Jeg havde det som om at jeg var nede i grotten sammen med jer alle.

MF: Jeg kan huske en gang i begyndelsen af optagelserne at jeg var nede med kameraet. Det var alt for mørkt til at jeg kunne se ind i kameraets søger, så i stedet prøvede jeg at følge dine instruktioner oppefra. Jeg sagde til dig: "Jeg kan intet se", og du sagde: "Men det kan jeg!". Du var den eneste, der virkelig så dét vi filmede.

RB: Jeg husker, da vi til sidst besluttede at jeg ville blive oppe ved overfladen, mens du ville gå ned i grotten. Ved overfladen ventede vi nervøst på det øjeblik, hvor lyden nåede os, hvor kontakten blev etableret, og det tog ofte en, to, tre, fire timer.

MF: Nogle gange tog det os 8 eller 9 timer før vi sendte dig de første billeder.

RB: Øjeblikket hvor de optiske fibre blev forbundet og billedet nåede frem – de øjeblikke var altid meget emotionelle. Holdet der hjalp os med at skyde de billeder, var simpelthen helte, intet mindre.

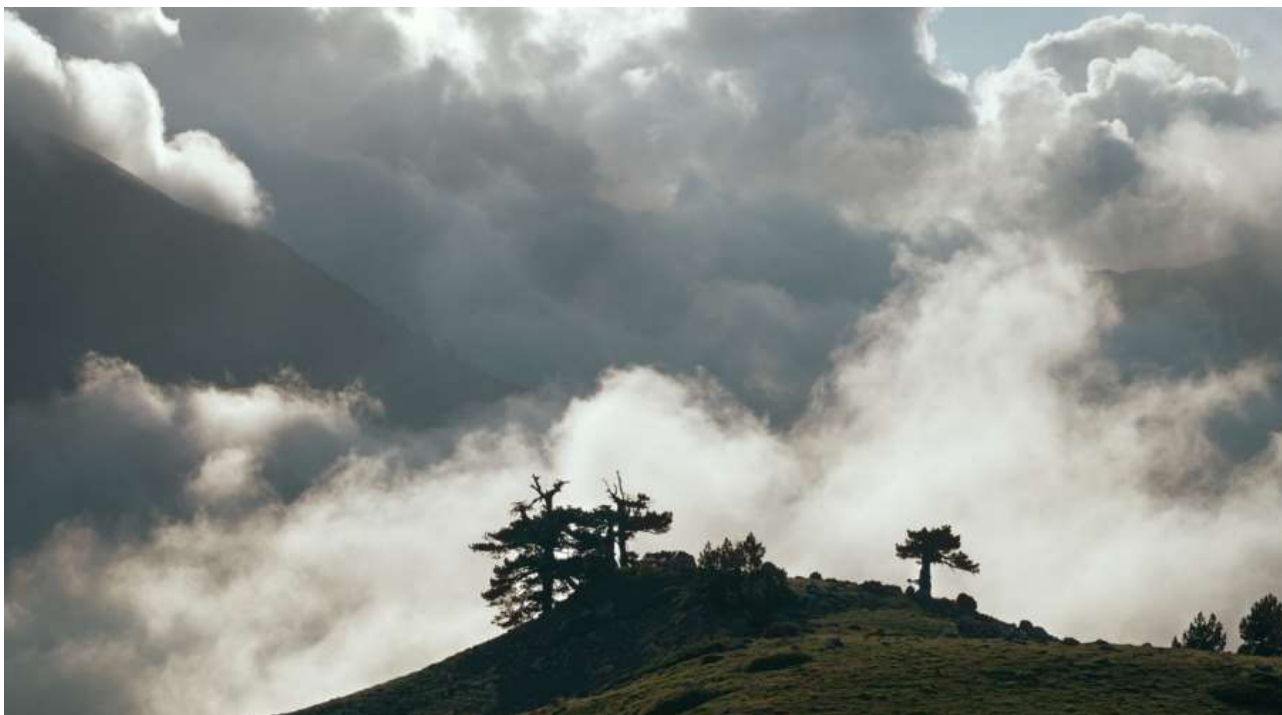
MF: Filmen ville ikke eksistere hvis ikke det var for vores sikkerhedsteam af speleologer. At være dernede i timevis i 100 eller 400 meters dybde, og altid på deres fødder mens de slæbte rundt på en masse udstyr ... det var så udmattende for dem. De optiske fibre som de strakte ud over hundredvis af meter nede i grotten, var tunge at bære på. De blev brugt til at sende en stor mængde data til en højkvalitetsskærm oppe ved overfladen. Det gjorde dig i stand til at styre kameraets blænde i realtid.

RB: Nogle skud har mindst 8 forskellige blændeindstillinger – det er noget jeg aldrig har brugt tidligere i min karriere.

MF: Kan du huske den første gang jeg kom ud fra grotten? Jeg var ekstremt desperat fordi jeg troede det var en katastrofe, men i stedet sagde du: "De her billeder er topkvalitet!". Du var så begejstret. For mig repræsenterede din stemme det, der eksisterede andetsteds, både i tid og rum.

RB: Når jeg så dig gå ned i grotten og vi havde denne distance imellem os var det som en slags hallucinatorisk virkelighed. Du var ved at dø af kulde dernede i grotten, mens vi var ved at dø af hede ved overfladen.

MF: Vi arbejdede på den måde i 6 uger, og jeg følte at jeg sad fast til en anden via en navlestreng, til en der forstod hvad der virkelig skete med billederne vi optog. Jeg følte altid at vi var dine budbringere.

RB: Alle de fotografiske valg trængte sig gradvist på som vi skred frem i filmoptagelserne. Billederne kom helt af sig selv, vi var der blot for at fange dem.

MF: Du brugte ugevis på fx at indstille lyset på toppen af hjelmene for at skabe måder man kunne bringe lys ind i nogle af optagelserne. Ved at lyse med deres hjelms lygter skabte de et underjordisk univers. Vi prøvede også kategorisere de forskellige hold med en bestemt type lys afhængigt af hvilken opgave de havde på ekspeditionen.

RB: Vi foretog en form for casting af hjelme. I 1960erne var de fleste speleologers lyssystemer håndlavede og derfor foretog jeg en række eksperimenter. Hver speleolog havde en hjelm, der var specialindstillet til dem. De tilpassede lys der rangerede fra små tungstens elpærer til acetylen, der gav et meget varmt lys – dengang var der ikke LED lys.

MF: Vi var så heldige at finde en speleolog, der kunne være vores set designer, Gilliano Carli. Han arbejdede ligesom en speleolog fra 60erne. Han skrabede materialer sammen fra gamle minearbejderhjelme og motorcykler fra Første Verdenskrig.

RB: I sidste ende brugte vi LED lamper fordi de opbruges langsommere sammenlignet med tungsten. Jeg farvede dem med forskellige filtre og geleer. Det største problem var batteriernes korte levetid pga. luftfugtigheden og kulden.

MF: Det fascinerende ved det absolutte mørke er at speleologerne kun ser dét som de oplyser, deres syn blev vores og det var dét som kameraet opfangede. Rummet ville ændre sig fuldstændigt selv med de mindste hovedbevægelser de foretog sig.

RB: Ja, de oplyste dele af rummet bestemmer skærmens rækkevidde. Alt derudover er ingenting, det er mørke. Faktisk er der nogle skud i filmen, hvor man kan se skærmen skifte.

MF: At se betød at opfinde en helt ny del af skuddet, hvor der før kun var sorte pixels. Mørket udgjorde på en måde en ramme mellem hvad der eksisterede og hvad der ikke gjorde. Jeg kunne virkelig godt lide at du også interesserede dig i at udforske dette.

RB: Når vi taler om film, så fornyer disse rum altid sig selv, de genopfinder sig selv. På et tidspunkt troede du at vi havde brug for at tilføje mere lys og flere lamper for at vise hvor gigantiske disse områder var. Det ville have været en fejl. Hvis vi eliminerede den form for undereksposering, ville vi samtidigt eliminere mørket og derved svigte disse opdagelsesrejsendes principper.

MF: Præcis. Deres opdagelse er forklædt som en ægte opfindelse.

PIEMONTE SPELEOLOGISK GRUPPE (GSP) – HISTORIE//

Piemonte Speleologisk Gruppe (GSP) blev dannet i 1952 af fire unge mænd med en passion for underjordiske eventyr. I de tidlige år ledede stifterne gruppen med ønsket om at udforske grotter og den dag i dag har gruppen stadig det samme formål. I 1957 etablerede gruppen det første speleologikursus med det hovedformål at offentliggøre speleologiske opdagelser og at finde nye medlemmer der havde samme passion for grotter og huler. På kort tid fik GSP tilstrækkelig med undersøgelseserfaring til at gøre gruppen til en af de vigtigste speleologiske grupper i Italien. Bemærkelsesværdige bedrifter fra denne periode inkluderer udforskningen af Piaggia Bella og Gaché sul Marguareis i Piemonte-regionen, Spluga della Preta i Veneto-regionen, Su Bentu på Sardinien og selvfølgelig, Bifurto grotten i Calabrien. Gennem 1980erne øgede GSP deres viden om hulerne og grotterne overalt i Italien. I 1990erne rejste gruppen udenfor Europas grænser og de udforskede et væld af nye destinationer, inklusive Patagonien, Pakistan, Vietnam og Kina. På nuværende tidspunkt, 70 år efter grundlæggelsen af gruppen, har GSP hundredvis af medlemmer og gruppen er fortsat ledet hovedsageligt af amatør-speleologientusiaster.

INTERVIEW MED SPELEOLOG/SKUESPILLER LEONARDO ZACCARO//

Kan du fortælle os om din første oplevelse med Bifurto Grotten?

Jeg begyndte at udforske grotter fordi jeg tog et kursus i Calabrien i august 1997 og en måned senere flyttede jeg til Torino. Den uge i bjergene transporterede mig bogstaveligt talt til en ny verden. På en af ekskursionerne, måske den sidste, var netop ved Bifurto, men vi stoppede efter vi havde nået den første skakt. I de efterfølgende år havde jeg adskillige muligheder for at nå ned på bunden af grotten, men jeg var aldrig helt overbevist: det var som om jeg ventede på noget, på en grund til at komme derned, noget andet en den typiske hit-and-run følelse. Den rigtige mulighed kom i sommeren 2017, da Michelangelo Frammartino og Giovannella (Giovanna Giuliani), kun tre måneder efter deres første tur ned i grotten, spurgte efter en ledsager, der kunne føre dem til bunden af grotten. De var i gang med at skrive manuskriptet og de var nødt til fysisk at bevise hvad det var de skrev om. Min nedstigning i Bifurto Grotten begyndte i 1997 og præcis 20 år senere nåede jeg bunden med Michelangelo og Giovanna.

Hvad repræsenterer opdagelsen af Bifurto i 1961?

Hvis vi taler om speleologi, så voksede jeg op med den idé. Fra altanen på mit værelse i Calabrien kan man se Sellaro, bjerget over Bifurto. En af de første ting jeg gjorde, da jeg ankom til Torino, var at opsøge de opdagelsesrejsende for at høre om deres oplevelser. Bevæbnet med pen og papir, og beundring, interviewede jeg Marziano Di Maio, Beppe De Matteis, Giulio Gècchele (jeg fik også aftensmad hjemme hos ham) og de andre, der alle befandt sig i Torino-området, fordi jeg ville fortælle deres historie. Fra hvad de fortalte, forstod jeg at det var nogle meget hektiske år fra et opdagelsesmæssigt synspunkt: de maksimale dybder blev hurtigt annonceret en efter en, mens andre, bevidst eller ej, undlod at nævne tal for at give deres opdagelser større betydning. Teknisk set er Bifurto ikke en svær grotte at udforske, men opdagelsen viste at det var muligt at opdage grotter, selv i det sydlige Italien. Dengang den blev opdaget, var det den dybeste grotte i Italien: undersøgelsen, der blev genskabt for få år siden, men med moderne instrumenter, er et resultat af ekstrem præcision. Huleforskning har aldrig fået stor medieopmærksomhed modsat fx bjergbestigning. Måske er det også netop derfor man de seneste år har set lange køer af folk, der venter på at bestige Mount Everest.

Hvordan var din oplevelse med at være med på settet til filmen?

Som noget nyt følte jeg mig godt passet på. Når man hørte Michelangelos stemme sige "Første optagelse" ved starten af en scene var der en følelse af ægte begejstring. Folk klappede og vi råbte opmuntrende ting til hinanden: vi følte os tjekkede, ligesom ægte skuespillere. Dernæst så Michelangelo scenen igennem og så sagde han: "OK gutter, lad os tage den om!" ... Jeg ville gerne have set scenerne undervejs som vi optog dem, men det var ikke tilladt. Måske af en god grund. Jeg ved det ikke. Jeg forstod ingenting før og jeg forstår heller ingenting nu. Men jeg husker stadig ønsket om at en optagelse, hvilket blev til ønsket om at se filmen.

Kan du beskrive hvordan det foregår, hvordan tiden går når man er under jorden?

Det er svært fuldstændigt at frigøre os fra fornemmelsen af tidens gang. Det sker stadig at man kan miste denne fornemmelse under en speleologisk ekspedition når man i to eller tre uger lever komplet isoleret i bjergene uden telefoner og den eneste metronom, der eksisterede var solen (og sulten selvfølgelig). Der er mange metoder man kan udforske en hule på. Jeg har aldrig brudt mig om hastværk. Jeg stoppede med at bruge ur som resultat af mit arbejde med huleforskning. I begyndelsen bar jeg ikke mit ur så ofte, fordi jeg ikke ville have at det blev ødelagt mens jeg var afsted ... nu ved jeg ikke engang hvor mit ur er længere. De huler jeg normalt udforsker er ganske kolde, så oftest går tiden med at tænke på ikke at fryse.

Havde i nogle problemer mens i filmede?

I den aller første scene. Michelangelo sagde: "Action!" og jeg skulle krydse en lille sø. Jeg begyndte at bevæge først min ene hånd, så den anden, min ene fod, så den anden ... og jeg gled! Jeg var gennemblødt

helt op til brystet. Jeg havde ikke ondt af mig selv, men af Michelangelo som på det tidspunkt fornemmede at Bifurto Grotten i sig selv ville blive det mindste problem. Men holdet var meget effektive: i løbet af få minutter var jeg tør og med tørt tøj på, og der sad en person udenfor som, via video, tjekkede at jeg var klar og ikke havde svinet mit nye outfit til.

Opdagede du noget nyt om huleforskning ved at være med i denne film?

Ja, selve forbindelsen mellem speleologi og landskabet. For mig var det faktisk ikke et nyt koncept, men denne film bidrog til et større fokus på den forbindelse. Mange menneskers forestillinger om huler er begrænset dertil, som om de selv er fanget derinde og har svært ved at komme ud igen. Da vi lavede denne film, var det derimod som om man blev taget i hånden, og jeg var fordybet i en kontekst hvor hulen og landskabet, det naturlige og det menneskelige, var lige stærke og de støttede hinanden. Hulen begynder når du taler om den, rundt om bålet med dine venner fra ekspeditionen, og den fortsætter lige så længe som du vil have den til det og så længe som du kan huske den.

GIULIO GÈCCELE, LEDENDE MAND PÅ 1961 BIFURTO EKSPEDITIONEN OM FILMEN *GROTTEN*//

Forord: her er frugten af mine natlige grublerier.

Jeg ved ikke om Michelangelo, der kommer fra Calabrien, betragtede vores ekspedition som en invasion foretaget af dem fra Piemonte, ligesom den der fandt sted 100 år tidligere, eller om han betragtede det som et øjeblikks lykke blandt en gruppe unge, der med deres opdagelse havde åbnet døren til en hidtil ukendt verden som vi ville udbrede til omverdenen.

Jeg tror mest på den sidste af de to, men jeg var imponeret over instruktøren og hans manuskriptforfatteres mentale uskyld, da de oplevede de samme følelser som de første opdagelsesrejsende gjorde da de nåede bunden af Bifurto Grotten.

Når jeg tilføjer nye navne til min hukommelse, giver jeg dem adjektiver som peger på byerne vedkommende er fra (Torino, Cuneo, Bologna, Milano og Trieste). Nu har jeg også tilføjet navne, der peger på Calabrien og Napoli for at minde mig om mine kære nye venner, Michelangelo og Giovannella (manuskriptforfatter Giovanna Giuliani).

Det er dejligt at have minder om de levende (og senere de døde) som man har delt åndedrag med.

DET ITALIENSKE ØKONOMISKE MIRAKEL//

Det italienske økonomiske mirakel refererer til årtier med stor økonomisk vækst, der foregik i Italien fra 1950'erne til 1960'erne, og særligt i årene 1958-1963, hvor landet blev transformeret fra primært at være et landbrugsland til at blive en global industriel spiller. Glemte var de triste tider som man kendte fra neorealistiske film af Sica og Rossellini. Miraklet indebar ikke kun økonomiske luftforandringer, men også ændringer i landets sociale landskab. Det var en tid hvor forbrugsamfundet ændrede drømmene, bekymringerne og håbet for den jævne italiener.

Takket være Marshall-planen fik Italien mere end 12 mia. dollars i årene 1947-1951 og landet begyndte en hastig udvikling. Italiens bidrag til den samlede europæiske produktion steg fra 9 til 12% takket være udviklingen af stålindustrien og deres bidrag til Korea-krigen i 1950-53. Mellem 1958 og 1963 oplevede Italien at den industrielle vækstrate steg mere end 8% per år. Denne udvikling var dog meget ulige fordelt over hele landet. Italiens første industrielle trekant bestod af Torino, Milano og Genova, et område der stod for storskala industrialiseringen af den italienske økonomi siden slutningen af det 19. århundrede og som fortsatte med at dominere på landsplan. Den sydlige del af landet, hvor indkomsten pr. indbygger var halvdelen af hvad de tjente i den nordlige del af landet, forblev ret uudviklet. Dette resulterede i en udvandring af billig arbejdskraft fra syd til nord. I 1962 oplevede Torino en stigning på 35.5% i indbyggertal, i Milano 36.6%, mens den sydlige del af landet mistede 12.2% af deres indbyggere. Man har regnet ud at i perioden fra 1955-1971 var næsten 9.15 mio. mennesker, inklusive Michelangelo Frammartinos forældre, involveret i de interregionale migrationer i Italien. Denne nedgang i befolkningstal var et udtryk for et af de mest dramatiske aspekter ved overgangen fra en landbrugsøkonomi til en industriel økonomi, og det er et af hovedemnerne, der bliver taget op i filmen *Il Dono* (2007).

Det italienske økonomiske mirakel startede nye traditioner. Den 3. januar 1954 begyndte Italiens svar på DR, RAI (med hovedkvarter i Milano og sendestationer i Torino og Rom) at sende regelmæssige tv-

udsendelser. På dette tidspunkt var der kun 90 licensbrugere, men efter en måned var dette tal steget til 24.000, og 88.000 efter et år – og 1 mio. efter fire år. Den hastige vækst af folk, der fik tv, skabte en hel ny virkelighed for de fleste almindelige italienere. I GROTTE kan man fx se det i barscenen, hvor indbyggerne i Cerchiara samles om aftenen for at se underholdningsprogrammer på barens lille tv. Det øgede forbrug muliggjorde den stadige beskæftigelsesvækst og derfor steg lønningerne også med 142% i perioden 1950-1960. I 1960 blev den italienske lire nomineret af *Financial Times* som den stærkeste valuta i den vestlige verden. Brands som Fiat, Maserati, Olivetti, Gucci eller Bulgari blev internationale luksus- og kvalitetsbrands. Bilmodellen, Fiat 500, blev lanceret i 1957 og bliver stadig set som et symbol på denne mirakuløse økonomiske periode. Faktisk steg den jævne italieners forbrug tredobbelte i perioden fra 1945-1960.

I Europa var de italienske vækstrater kun på andenpladsen, men meget tæt på de tyske vækstrater. Disse store samfundsændringer kom dog ikke uden kritik og alvorlige konsekvenser. Den italienske filmskaber og intellektuelle Pasolini argumenterede for at denne nye samfundsmodel var mere totalitær end fascisme, og han kaldte den en "katastrofe, destruktiv stadfæstelse, antropologisk kataklypsme, antropologisk mutation, ødelæggelse af humanistisk kultur, ødelæggelse af mennesket, tilblivelsen af en ny menneskekategori, folkemord, eller simpelthen en tragedie [...] Der findes ikke længe mennesker, tilbage er kun mærkelige maskiner, der bumper ind i hinanden". Det italienske, økonomiske mirakels guldår fik sin afslutning med "Det Varme Efterårs strejker" fra 1969-70, som førte til de nedværdigende og tragiske "Bly-årti", et årti der var påvirket af social uro, indre terror og politisk oprør.

POLLINO-OMRÅDET & CALABRIEN//

Pollino-området i Calabrien er rigt på kultur, historie og natur. Regionen var det første område på halvøen, der blev refereret til som Italien i det gamle Grækenland, fordi det var beboet af italienerne i det første århundrede f.v.t. Nu glemt i det sydlige Italien, men engang var Pollino det geografiske centrum i Oldtidens verden – i et geografisk vigtigt område formet af Rom, Athen og Siracusa. Området er forbundet med myter og legender. Calabrien har været genstand for forhandling for fremmede magter, fx af Hannibal som siges at have søgt tilflugt der under Den 2. Puniske Krig og Spartacus udkæmpede eftersigende en legendarisk kamp der. Senere blev Calabrien kendt for at have et af de mest drabelige feudale systemer i hele Europa. Som følge af Risorgimento, genforeningen af Italien, der begyndte i 1848 og sluttede i 1871, var Pollino domineret af røverliv, der hurtigt spredte sig som en reaktion på den økonomiske og industrielle forsømmelse af det sydlige Italien.

Pollino har udsigt ud over en region hvor tiden har stået stille i udkants-Italien. I 1860'erne begyndte "det sydlige spørgsmål" at optræde i tidens politiske dagsordener. Dette begreb var og bliver stadig brugt til at forklare fænomenet, politiske beslutninger og elementer, der har sat dybe mærker i det sydlige Italiens historie. Skellet mellem Nord- og Syditalien eksisterede før genforeningen, men spørgsmålet er om genforeningen i sidste ende forhindrede dets udvikling. I oktober 1850 blev Grev Camillo Benso di Cavour leder af Kabinettet og han stod for en laissez-faire økonomisk politik. Den kapitalistiske udvikling nåede ikke Syden og reformer indenfor Toldvæsenet (som fx en reduktion af tolden med 80%) blev indført til gavn for Norden, eksporten og industrier og som i sidste ende gav dødsstødet til de mindre konkurrencedygtige industrier, der eksisterede i Syden og som ikke kunne kæmpe imod konkurrencen fra udenlandske produkter. Sydens landbrug var målrettet eksport (druer, citrusfrugter, oliven mm.), men det var alligevel begrænset hvor meget man eksporterede på grund af vedholdende og bagvendte landbrugsmetoder. Derudover oprettede man en genforening af offentlig gæld, hvilket bestod i at man delte byrderne fra krigene i Piemonte og udgifterne fra etableringen af jernbanenetværk og andre kommunikationsruter (for at forene det nationale marked) blandt alle Italiens regioner, og det resulterede i at man efterlod Syden, og dets allerede svage økonomi, med den største ulempe.

I kølvandet på genforeningen af Italien var livet i Calabrien karakteriseret ved udbredt analfabetisme, dyb ulykke, arbejderes had til de rige, stolt frigørelse fra de rige blandt den landlige befolkning og manglen på kapital til at investere i landbrug. I perioden mellem 1876 og 1895 udgjorde emigranter fra Calabrien 90% af alle immigranter der rejste fra Italien til udlandet. Dette gjorde sig gældende helt op til det økonomiske mirakel, hvor mange mennesker indtil da emigrerede ud af landet, ligesom deres bedsteforældre havde gjort før i tiden. Mellem 1951 og 1970 prøvede 750.000 mennesker fra Calabrien lykken i Nord- og Sydamerika, Australien og en række europæiske lande (især Tyskland, Schweiz og Belgien) og som resultat deraf blev regionen fuldstændig affolket. Den mest dramatiske konsekvens ved dette fænomen var hvor gammel gennemsnitsalderen i den tilbageværende befolkning pludselig var. Man har regnet ud at kun 1/3 indbyggere i Calabrien vil være under 40 år i 2030.

I dag er det uforanderlige og ubefolkede Pollino-bjerg med dets 2.248 meters højde, beskyttet af en nationalpark på 192.000 hektar, der strækker sig fra det sydlige Basilicata til det nordlige Calabrien. Denne nationalpark er den største i Italien og blandt de 50 største i hele verden. Faunaen og floraen i Pollino nationalpark er rig på sjældne arter, som hele verden i dag beundrer. Diversiteten af planter og blomster har længe været en kilde til naturmedicin for områdets beboere. Det der gør vegetationen i Pollino helt unik er det bosniske fyrretræ, også kendt som 'loricato fyr', som er majestætisk som det står og klatrer over ujævne klippesider. Pollinos fauna er blandt det vigtigste i hele det sydlige Italien, med arter der kun findes her, som podolica-koen, hvis klokker er en af de musikalske temaer i GROTTEN.

OM INSTRUKTØR MICHELANGELO FRAMMARTINO//

Michelangelo Frammartino blev født i Milano i 1968. Han studerede arkitektur på Politecnico-skolen i Milano, hvor han udviklede en passion for forholdet mellem det fysiske rum og fotografiske billeder, video og filmkunst. Efter at have færdiggjort sin uddannelse studerede han videre på Civica Scuola del Cinema i Milano, hvor han udførte videoinstallationskunst influeret af Studio Azzurro's kunstresearch.

Frammartinos debut IL DONO fra 2003 var en 'intet budget'-spillefilm, der blev skudt i hans forældres landsby i Calabrien og som fik premiere på Locarno Filmfestivalen. Filmen vandt Grand Prix-awarden ved Annecy Filmfestivalen og Jury-prisen ved filmfestivalerne i både Thessaloniki og i Warszawa.

Frammartinos anden spillefilm, LE QUATTRO VOLTE (2010) fik premiere under 'Director's Fortnight' ved filmfestivalen i Cannes. Filmen vandt Europas Cinemas "Bedste Europæiske Film"-pris ved Cannes, hovedprisen på CPH:DOX og blev udnævnt som 2010 Director's Fortnight "Coup de coeur".

I 2013 fik Frammartino's videoinstallation ALBERI, et 26 minutters loop, premiere på MoMA PS1 og blev efterfølgende vist på en række museer, inklusive Centre Pompidou's 2021 Hors Pistes festival.

GROTTEN er Frammartinos tredje spillefilm og den blev filmet i det sydlige Italien i Calabrien- og Basilicata-regionerne, der er store inspirationskilder for ham og hvor alle hans tidligere film også er skudt. Med en tilgang som en antropolog indfanger Frammartino det traditionelle og det ophøjede med en simplicitet og spiritualitet, der er helt unik for hans måde at lave film på.

FILMOGRAFI

Grotten, 2021, feature

Alberti, 2013, documentary short

Le quattro volte, 2010, feature

Il dono, 2003, feature

Io non posso entrare, 2002, short

Scappa Valentina, 2001, short

L'occhio e lo spirito, 1997, short

Tracce, 1995, short

OM FILMFOTOGRAFEN RENATO BERTA//

Renato Berta er uddannet ved Centro Sperimentale di Cinematografia i Rom fra 1965-67, og herfra opstod hans kærlighed og interesse for film takket være undervisere som Pier Paolo Pasolini, Luchino Visconti og Federico Fellini. Senere i karrieren blev Berta en af de mest produktive filmfotografer i den Schweiziske nybølge.

Berta har arbejdet som filmfotograf på mere end 100 film siden 1969 og han har arbejdet sammen med nogle af filmverdenens mest berømte instruktører som Jean-Luc Godard, Amos Gitai og Alain Resnais. Berta vandt i 1988 en César Award for Bedste Filmfotografi for sit arbejde på Louis Malles guldløvevindende *Goodbye Children* og en Davide di Donatello-pris for Bedste Filmfotografi for den guldløvenominerede *We Believed* (Martone, 2010). I 2013 fik han den franske regerings ridderorden for Kunst og Litteratur.

Michelangelo Frammartinos *GROTTEN* er Bertas 103. film.

"Jeg bryder mig ikke særlig meget om begrebet 'filmfotograf'. I rulleteksterne foretrækker jeg at man bruger ordet 'billede', fordi det i min opfattelse bedre beskriver summen af arbejdet med indramning og lys. Billedet er det meget skrøbelige resultat og kombinationen af de to er det allersværeste at finde. Det der irriterer mig mest er de dominerende billeder, tidens visuelle klicheer."

– Renato Berta

PRESS QUOTES//

“unhurried meditation on the beauties of geological time” (The Guardian)

“a film composed entirely of beautiful images” (Variety)

“*Il Buco*, Michelangelo Frammartino’s masterful work of sound and sight” (The Hollywood Reporter)

“*Il Buco* is a docu-fiction hybrid that lovingly and patiently recreates a speleological expedition deep inside a remote sinkhole” (Slant Magazine)

“*Il buco* ... reaffirms that way of understanding the seventh art called "slow cinema" or cinema of reality, which captures the breath and the rhythm of the space it explores through a non dramatic narrative” (Cineuropa)

“*Il Buco* proves that cinema still has the capacity to astonish in a very innocent, childlike way as a medium in which light illuminates a black screen and creates beauty” (Screen Daily)

CREDITS//

STARRING:

Paolo Cossi
Jacopo Elia
Denise Trombin
Nicola Lanza

CREW:

INSTRUKTION

Michelangelo Frammartino

MANUS

Michelangelo Frammartino,
Giovanna Guiliani

PRODUCERE

Marco Serrecchia,
Michelangelo Frammartino,
Philippe Bober

FOTOGRAF

Renato Berta

KLIPPER

Benni Atria

PRODUKTIONSSSELSKABER

Doppio Nodo Double Bind,
Rai Cinema

CO-PRODUKTIONS SELSKABER

Parisienne de Production,
Essential Films

PRODUKTIONSDESIGN

Giliano Carli

KOSTUMER

Stefania Grilli

LYD

Simone Paolo Olivero

MED STØTTE AF

MIC – Direzione Generale Cinema,
Eurimages, Calabria Film Commission,
Regione Lazio, CNC – Aide aux cinemas du
monde – Centre National de la
Cinematographie – Institut Français, Arte
France Cinéma, ZFD/Arte, Medienboard
Berlin Brandenburg, Cinereach
The Pollino National Park, the Comune di
San Lorenzo Bellizzi & the Italian
Speleological Society

MED SAMARBEJDE & STØTTE AF

Dansk Distribution: Øst for Paradis Filmimport Aps

Lanceres med støtte fra Creative Europe

Medfinansieret af Den
Europæiske Unions program
Et Kreativt Europa